

11 EYLÜL 1982

PENCERE

Azra Erhat

Azra Erhat'ı 1950'lerde Yeni İstanbul Gazetesi'nde çalışırken tanıdım. O sıralar Ayşe Nur takma adıyla gazeteye yazılar yazıyor, çoğu zaman Türkçesi tekliyordu.

Bu tekleme doğaldı; çünkü Azra dışarda büyümüş, okumuş, yetişmişti; yabancı dilleri önce, Türkçeyi sonra öğrenmişti. Böyle bir insanın gelecekte güzelim bir Türkçeyle Anadolu uygarlığına sahip çıkacağını kim söyleyebilirdi? Ben bu gelişmeye hep şaşmış, Erhat'ın olağanüstü bir yeteneği olduğuna inanmışımdır.

★

Azra Erhat, yaşlanmayan kadınlardandı.

Bir insanın (yaşı ne olursa olsun) genç ölmesi güzeldir. Bu güzellik içinde öteki dünyaya göçen Azra'nın kolay anlaşılabilir bir kişiliği vardı. Tanıdığım insanlardan çok azında böyle bir kişilik gördüm. Politikadan pek anlamıyan; ama uygarlığı benimseyen tiplerdir bunlar; saflıkları ölçüsünde sağlamlıkları, doğaya ve topluma bu tür yaklaşımlarından ileri gelir.

Azra, politikadan uzaktı; eski ve yeni çağ uygarlıklarına vurgundu; bu kişiliği, 12 Mart döneminde gizli komünist partisi üyesi olmak suçlamasıyla yargılanmasına ve aylarca tutuklu kalmasına engel olamadı.

Unutamadığım bu olay, kimi zaman Türkiye'de uygarlığın kovuşturması ve suçlanması, anlamına gelir.

★

Azra Erhat eski dilleri iyi bilirdi. Ancak salt bilgi ne anlam taşır? Bilginin bilinçli bir eyleme ürünler vermekte itici güç sağlaması gerekir. Azra Erhat, Eski Yunan ve Anadolu uygarlığının klasik ürünlerini Türkçe söyleyerek büyük iş yaptı. Eski uygarlıkların kökenlerine inebilmek, çağdaşlaşmak için temel koşuldur. Öteki yapıtlarını bir yana bırakalım, Azra ile A. Kadir'in Homeros'tan ortaklaşa çevirdikleri İlyada, Türkçemizin başucu kitaplarından. Şimdi bu kitabı açıp bakıyorum; birinci sayfasında şu yazıyı okuyorum:

«— İlhan Selçuk'a sevgiyle... 28.6.1967.»

Demek aradan onbeş yıl geçmiş. Anılarım daha öteye uzanıyor. Bir Çanakkale gezisinde Azra gözlerimin önüne geliyor. Troya'da eski ve koca duvarlardan fıskırılmış ilkyazın yeşil bitkileri ve binlerce yılın kemirdiği toprak sarısı taşların arasında hepimize Akha'luların savaşını anlatan coşkulu kadını görüyorum. Bu kadının Sabahattin Eyüboğlu'ndan bilgeliği, Halikarnas balıkçısından tarih coşkusunu, A. Kadir'den Türkçemizin inceliklerini, Batı'daki yaşamından «Uyanış Çağı'nın hoşgörüsünü aldığını düşünüyorum.

★

Anadolu eski uygarlığının Ege'nin öteki yakasından değişik bir özü olduğunu savunan tarihsel görüşün başını, sanırım engin sezgisel ve coşkusuyla Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir çekmiştir. Azra Erhat, bu görüşü paylaşıyordu. Eski Yunanca'yı iyi bilmesi, böylesine özgün bir yaklaşımla geçmişin gerçeklerine ve söylencelerine eğilmesi, yurtseverliğine duyarlı bir anlam vermişti.

Bir kez demiştim ki:

— Anadolu'nun altındaki kalıntılar, petrollerimiz ve madenlerimiz gibi bizimdir. Onları kimseye bırakmayız; bizimdir Anadolu toprağındaki kat kat tüm uygarlıklar...

Gözleri ışıltılı ışıltılı ışıltılı.

★

Ölüm bir süreden beri Türkiye'de herkese çok uzaktır; ya da çok yakındır; ama, artık ölüm diye bir sorunumuz yok; ölüm için ağlamamız, yakınmamız da yok.

Azra Erhat'a güle güle...

İlhan Selçuk

